

МОВНІ ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ У ВІРШОВІЙ МОВІ В. ГОЛОБОРОДЬКА

У статті розглянуто мовні засоби на позначення просторових понять, що творять художній локус у віршовій мові Василя Голобородька. Зосереджено увагу на аналізі міського простору в поетичній творчості В. Голобородька.

Ключові слова: простір, макропростір, знаки-символи, топонім, художній простір, хронотоп, локус.

Постановка проблеми. В. Голобородько – митець з непізнаним поетичним світом. У художньому дискурсі письменника чільне місце посідають просторові поняття. Митець відтворюючи реальний простір, разом із тим формує певний художній простір. Цей простір може бути великим і охоплювати кілька країн або виходити за межі земної планети, або ж навіть звужуватися до тісних меж однієї кімнати. Невід’ємним елементом українського простору в поезії Голобородька постає художній образ міста. Просторовий елемент поступово перетворюється в універсальний локус, який тісно пов’язаний з біографією автора. На нашу думку, пізнання специфіки репрезентації художнього простору у творчості письменника слугуватиме джерелом досягнення поетичної мови як своєрідної знакової системи.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження ідіостилю поета привертало увагу літературознавців – А. Макарова, Л. Неживу, М. Ільницького, О. Кицан, О. Кузьменко, О. Неживого, Т. Пастуха, Ю. Шутенко, Н. Науменко, мовознавців – Л. Дударенко, Т. Беценко та ін. Художній простір, реалізований у поетичній творчості митця, був предметом наукових спостережень М. Шленьової.

Мета статті – описати специфіку репрезентації простору міста у поезії В. Голобородька.

Виклад основного матеріалу. Проблема мовного вираження простору в українській поезії є складною, тому постає об’єктом вивчення дослідників, адже дає цінні матеріали для розуміння не тільки явищ літератури, мови, етики, а й того, що ми сьогодні називаємо ментальністю народу.

У сучасному тлумачному словнику термін **«простір»** має принаймні п’ять основних визначень: 1) одна з основних об’єктивних форм існування матерії, яка характеризується протяжністю та обсягом; 2) необмежена протяжність (в усіх вимірах, напрямках); тривимірна протяжність над землею;

3) вільний, великий обшир; просторінь; 4) відсутність яких-небудь обмежень, перешкод у чомусь; воля; 5) абстрактна множина з аксіоматично заданою певною структурою, в якій розвивається та чи інша математична теорія [4].

В. Г. Гак поділяє просторові номінації на чотири концентрично розширювані кола: **людина – дім – країна – світ**, де людина виступає, за Протагором, «мірилом усіх речей», тобто розглядається її будова (тіло), здібності, рухи та дії, предмети, які вона створює. Дім вказує на замкнутий простір, який є найближчим стосовно людини (сюди належать такі номінації, як поріг, вікно, стеля, двері тощо); країна – це більш широкий простір перебування; світ – це максимальний простір, про який людина може мислити [9, с. 128]. Для нас важливим є простір, «одухотворений» людиною. Саме таким постає макропростір міста у поезиці Василя Голобородька.

Макропростір – ділянка міського середовища, що включає декілька мезопросторів, об'єднаних умовою пішохідної пов'язаності. Прикладами макропростору слугують *міський парк, пішохідна вулиця, квартал, житловий район*. Залежно від «транзитності» розмірів, організації меж і наявності або відсутності доступної території, базовими моделями макропросторів стають «ділянка» (наприклад, територія садиби, подвір'я секційного житлового будинку, квартал), «вузол» міської території (наприклад, навколо станції метро), і «район» [1].

У В. Голобородька чітко окреслені два макропростори – **село і місто** – у мегапросторі **Україна** (Батьківщина, рідний край).

Батьківщину – Україну – відповідно до вірувань наших пращурів – митець зображує горою – Золотою горою. («Сізіфовим шляхом»). Прослідковуємо сакральне ставлення до образу **Україна** в поезиці В. Голобородька. Меншою одиницею в контексті **Україна – Батьківщина – рідний край** є макропростір міста у творчості поета.

Місто у поетичній картині світу В. Голобородька набуває символічного значення, несучи в собі ознаки національного, духовного буття українського народу і Донбасу зокрема.

А. Степанова стверджує: «*місто як суб'єкт переходу становить самоцінний та самодостатній простір, у якому відбувається зміна соціальних формацій, культурних парадигм, типів культурної свідомості, продукованих та сформованих естетичної думкою*» [8]. До такого простору вдається і Голобородько, кардинально розширюючи межі. Застосовує велику кількість топонімів які, будучи найбільш чіткими та конкретними

маркерами художнього простору, посідають чільне місце у системі вираження просторових характеристик поетики митця.

Знак-символ «місто» за академічним тлумачним словником означає *«великий населений пункт; адміністративний, промисловий, торговий і культурний центр»* [7]. Міський простір у В. Г. охоплює *міста, будинки, готелі, бульвари, вулиці, набережні, автомобілі, трамваї, асфальт, тротуар, парк* тощо.

Простір міста у віршах Голобородька передусім визначається як спосіб передачі загальнолюдських цінностей, а також філософського осягнення світу, подієвих реалій та пошуку сенсу життя: *Розмірковую, що добре було б, / коли б моєю батьківщиною / був Дніпропетровськ / і я там проживав, – / звідти рівно стільки ж їхати до Києва, / як і до того місця, де я живу тепер / і де я народився* [3].

Митець активно послуговується топонімами – **назвами українських міст**: *Чигирин, Київ, Донецьк, Макіївка, Харків, Львів, Дніпропетровськ, Полтава* топонімами – **назвами закордонних топооб'єктів**: *Воркута, Прага, Урал, Тбілісі, Баку, Париж*. В одному вірші може згадати декілька міст та їх візитівок: *Шукаю своєї належності до світу / у квіткарнях Бесарабки у Києві, / на Критому базарі у Донецькому, / на автовокзалі у Києві* [3]. Як бачимо, рядки філософськи наповнені. Ліричний герой в пошуках свого «Я», розгублений, самотній. Урбаноніми конкретизують ті чи інші явища, пояснюють події, надають зображуваному символічного значення, орієнтують на пошук себе, сприятливого та «ідеального» місця на землі. *...коли літак твій до Парижа вже відлетів.* («Вдуге в Парижі»).

Наприклад: *Я от завтра повертаюся до Києва, / в десять тридцять поїзд мій виходить, / в н'ятому вагоні їду я, / місце двадцять н'яте* [6, с. 145]. Київ – столиця України, одне з найбільших міст Європи. Одне з найдревніших міст Східної Європи, символізує початок, зародження, культуру, міць і звитяги українського народу. Це своєрідний символ і оберіг українського народу.

Інший приклад: *Той глечик, як українка з Полтавщини / – маляр не байдужий – розібратися хоче* [6, с. 101]. Полтавщина асоціативно співвіднесена з видатними літераторами, насамперед І. Котляревським, П. Мирним та І. Н. Левицьким.

Прослідковуємо неупереджене значення міст України у житті митця: *Іван проорав аж від Макіївки додому / а той кричить ходімо їсти* [6, с. 114]. Особливої ваги набувають топоніми на позначення рідних місць поета.

Так, *Макіївка* – місто в Донецькій області. Автор використовує топонім для позначення великої відстані. Митець може не подавати назви міста, не вказувати на те, що описує місто, лише зображувати його «атрибути». Наприклад: *Піду в кіно і на танці, / піду під вікнами високих будинків, / піду до крамниці дитячих іграшок, / але ніде нікого не знайду* («У цьому місті я відчуваю, що когось немає»). У поезії письменник максимально розширює макропростір міста: **телефонна будка, під'їзди, квартири, громадські установи, крамниці, метро.**

У вірші («Вперед-назад»): *Це авто, щоб повернутися їхати у зворотному/ напрямку / не робить розвороту – воно до цього не / пристосоване,/ а тому водій цього авто і я – пасажир – / виходимо із авто і розпочинаємо міняти колеса...* – автор подає невід'ємну атрибутику міста – авто – транспортний засіб для пересування.

Урбаністичний хронотоп В. Голобородька майстерно приховує всередині «хронотопи» атрибутики міста (автомобілі, ресторан, кімната, потяг, автобус, тролейбус, таксі, вулиця, двори тощо) та модифікації міста за масштабом (провінційне містечко, місто, поселення тощо).

Висновки. Отже, мовний образ міста займає чільне місце в просторовій організації художнього світу майстра. Значну роль у організації художнього локусу відіграють топоніми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бармашина Л. М., Сокорчук А. Нові підходи до формування міських пішохідних просторів. – URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:7XRYszpFJDoJ:irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF/Sram_2014_37_14.pdf+%&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua
2. Беценко Т. П. Поетичний мовосвіт Василя Голобородька: прикмети ідіостилю. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2017. № 31. Т. 1. 5 с.
3. Василь Голобородько «Летюче віконце. Вибрані поезії». Видавництво «Український письменник». Київ, 2005. 463 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
5. Венжинович Н. Простір і час в українській фразеології: лінгвокультурологічний аспект. 2016. С. 423-428.
6. Голобородько В. І. Ікар на метеликових крилах: Вірші. Київ: Молодь, 1990. 160 с.
7. Словник української мови в 11-и т. Т. 8. Київ: Наукова думка, 1977. 927 с.
8. Степанова А. Місто на межах: естетичні грані образу в літературі перехідних епох. – URL: http://www.nbug.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apsf_lil/2009_22/stepanova.pdf
9. Топоров В. Н. Пространство и текст. *Текст: семантика и структура*. Москва: Наука, 1983. С. 227-284.

Zlenko A. Language means of reproduction of urban space in poetic language V. Holoborodko.

The article considers linguistic means to denote spatial concepts that create an artistic locus in the poetic language of Vasyl Holoborodko. The focus is on the analysis of urban space in the poetic work of V. Holoborodko.

Key words: *space, macrospace, signs-symbols, toponym, artistic space, chronotope, locus.*

Ю. В. Зякун

Наковий керівник – доц. Т. М. Буренко

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ У СФЕРІ ПАРЕМІЙ З СЕМАНТИКОЮ ПОРІВНЯННЯ

У статті розглянуто англійські прислів'я і приказки та їх українські еквіваленти. Визначено основні джерела походження паремії. Проаналізовано основні методи перекладу пареміологічних одиниць як поетичного жанру. Виявлено особливості перекладу англійських прислів'їв на українську мову. Акцентується увага на пареміях англійської мови, які мають у собі компоненти порівняння.

Ключові слова: *метод, паремія, переклад, порівняння, приказка, прислів'я.*

Постановка проблеми. Фольклор і мова тісно пов'язані між собою. Паремія – це середовище етнокультурних процесів, це тісний перетин мови й культури. У прислів'ях і приказках висвітлено історичний досвід народу, його уявлення, пов'язані з працею, побутом і культурою людей. Використання паремій в спілкуванні робить його емоційним, цікавим та образним. Саме тому важливо вивчати ці одиниці мови та володіти навиками їх адекватного перекладу.

Метою статті є визначення терміну «паремія» та основних джерел виникнення, а також дослідження прислів'їв та приказок з семантикою порівняння, розгляд основних способів їх перекладу з англійської мови на українську.

Аналіз актуальних досліджень. Багато вітчизняних та зарубіжних науковців різних часів приділяють значну увагу вивченню терміну паремії, її особливості та вплив на культуру. Серед них можемо виділити О. В. Куніна, В. В. Виноградова, В. Н. Телія, І. К. Кобякову, С. О. Швачко, А. В. Мовчун, М. М. Пазяк, О. В. Дуденко, З. Г. Коцюбу, В. Я. Проппа, О. В. Корень, В. П. Анікіна, В. Мідера, В. Х. Коллінза та ін. Зацікавленість цим жанром усної народної творчості зумовлена сучасним станом лінгвістики: такі фразеологічні одиниці як прислів'я та приказки є недостатньо вивченими і саме тому привертають увагу молодих науковців сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Пареміологія – один із розділів фольклористики, який займається вивченням паремій, їх мовним і